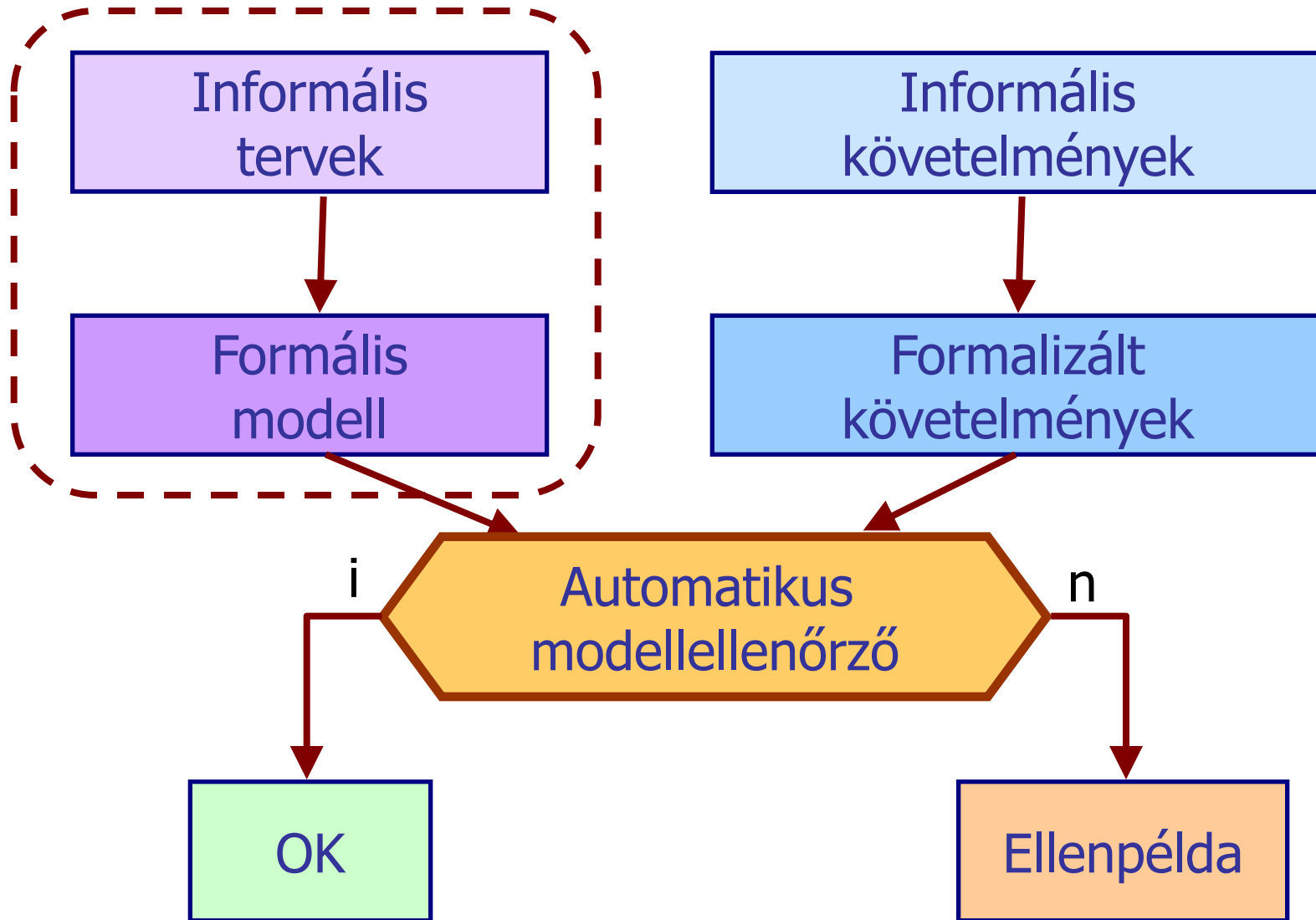

Alapszintű formalizmusok

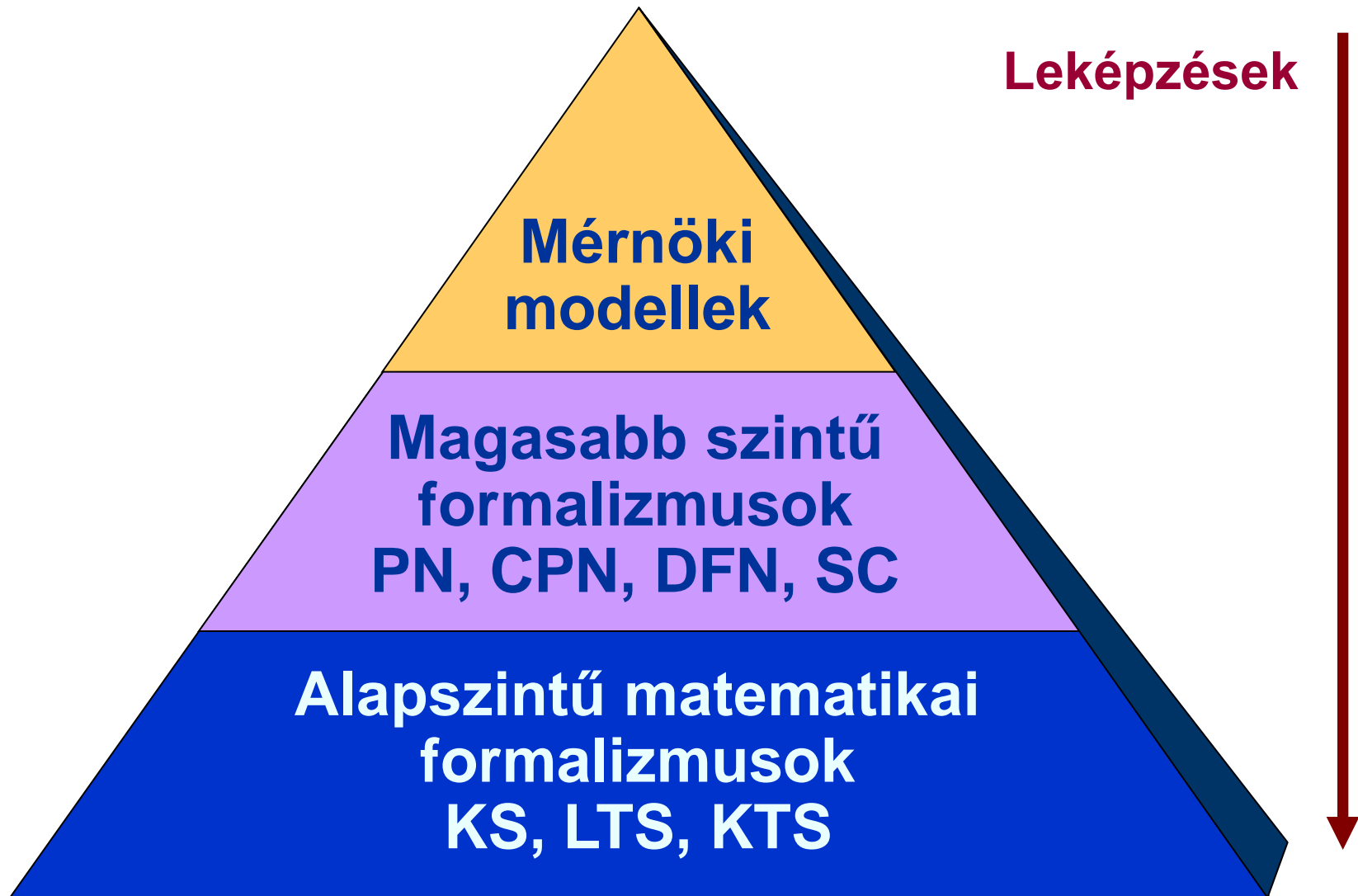
dr. Majzik István

BME Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék

Mit szeretnénk elérni?

Modellek a formális ellenőrzéshez

Alapszintű formalizmusok (áttekintés)

- Kripke-struktúrák (KS)
  - Állapotok, állapotátmenetek
  - Állapotok lokális tulajdonságai mint címkék
- Címkézett tranzíciós rendszerek (LTS)
  - Állapotok, állapotátmenetek
  - Állapotok lokális tulajdonságai mint címkék
- Kripke tranzíciós rendszerek (KTS)
  - Állapotok, állapotátmenetek
  - Állapotok és lokális tulajdonságai mint címkék
- Véges állapotú automaták időkezeléssel
  - Kiterjesztések: Változók, óraváltozók, szinkronizáció

1. Kripke-struktúra

KS, Kripke-structure:

- **Állapotok** tulajdonságait fejezzük ki:
címkézés **atomi kijelentésekkel**
- Egy állapothoz sok címke rendelhető

Alkalmazás: Viselkedés, algoritmus leírása

$KS = (S, R, L)$ és AP , ahol

$AP = \{P, Q, R, \dots\}$ atomi kijelentések halmaza (domén-specifikus)

$S = \{s_1, s_2, s_3, \dots, s_n\}$ állapotok halmaza

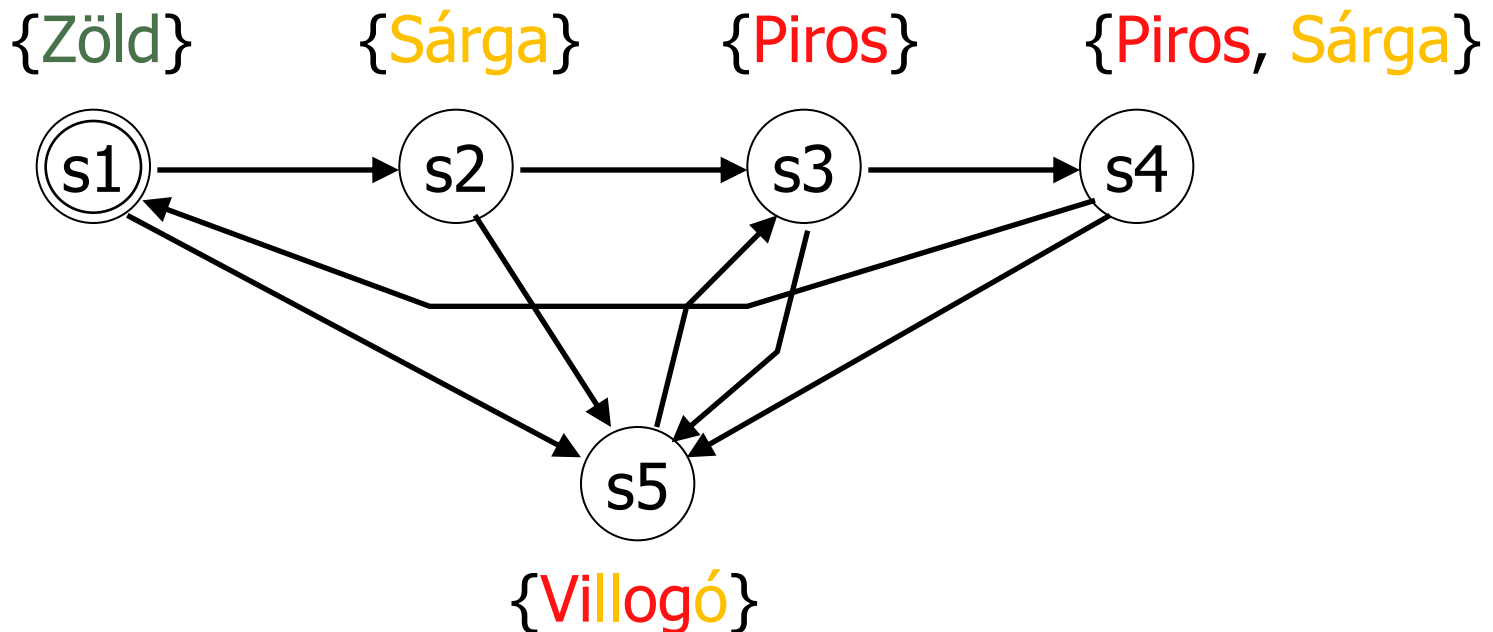
$R \subseteq S \times S$: állapotátmeneti reláció

$L: S \rightarrow 2^{AP}$ állapotok címkézése atomi kijelentésekkel

Kripke-struktúra példa

Közlekedési lámpa viselkedése

- $AP = \{\text{Zöld}, \text{Sárga}, \text{Piros}, \text{Villogó}\}$
- $S = \{s1, s2, s3, s4, s5\}$

2. Címkezett tranzíciós rendszer

LTS, Labeled Transition System:

- **Állapotátmenetek** tulajdonságait fejezzük ki: **címkezés akciókkal**
- Egy átmeneten csak egy akció szerepelhet

Alkalmazás: Kommunikáció, protokollok modellezése

$LTS = (S, Act, \rightarrow)$, ahol

$S = \{s_1, s_2, \dots, s_n\}$ állapotok halmaza

$Act = \{a, b, c, \dots\}$ akciók (címkek) halmaza

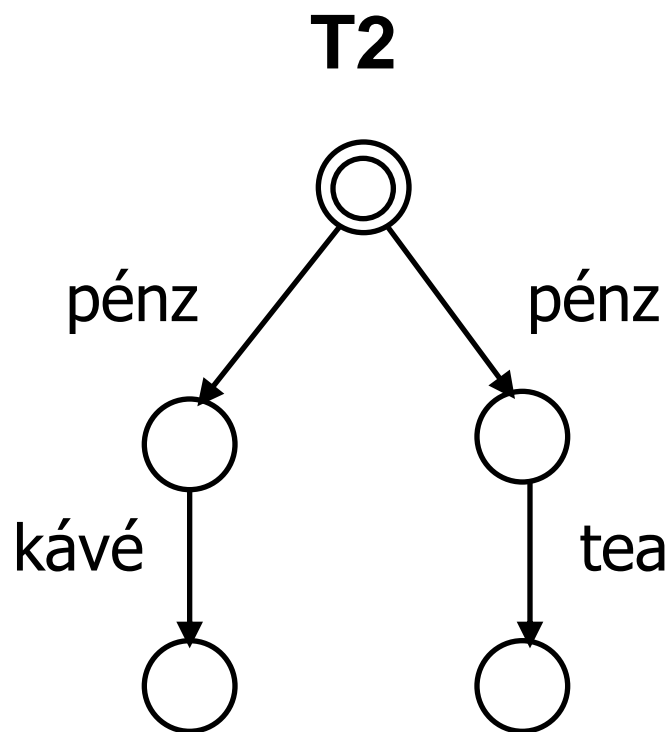
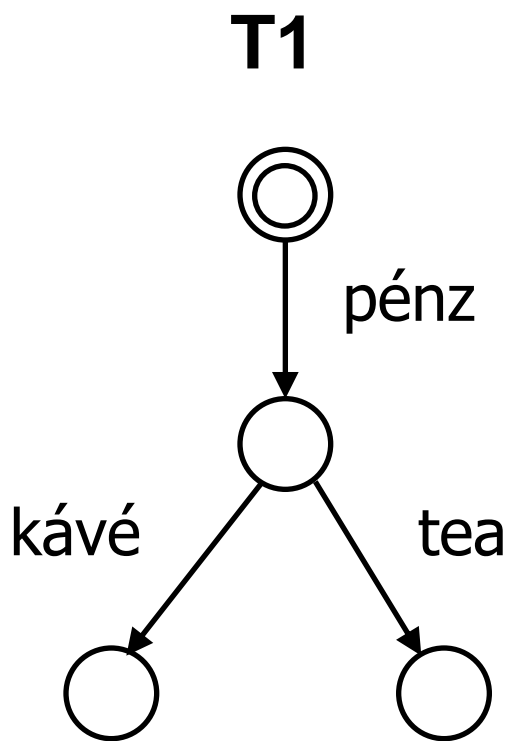
$\rightarrow \subseteq S \times Act \times S$ címkezett állapotátmenetek

Állapotátmenetek szokásos jelölése: $s_1 \xrightarrow{a} s_2$

LTS példák

- Italautomata modelljei

Act = {pénz, kávé, tea}

3. Kripke tranzíciós rendszer

KTS, Kripke Transition System:

- **Állapotok és átmenetek tulajdonságait is kifejezzük: címkézés atomi kijelentésekkel és akciókkal**
- **Egy állapothoz sok címke rendelhető, egy átmenethez egy címke rendelhető**

$KTS = (S, \rightarrow, L)$ és AP, Act , ahol

$AP = \{P, Q, R, \dots\}$ atomi kijelentések halmaza (domén-specifikus)

$Act = \{a, b, c, \dots\}$ akciók halmaza

$S = \{s_1, s_2, s_3, \dots, s_n\}$ állapotok halmaza

$\rightarrow \subseteq S \times Act \times S$ állapotátmeneti reláció

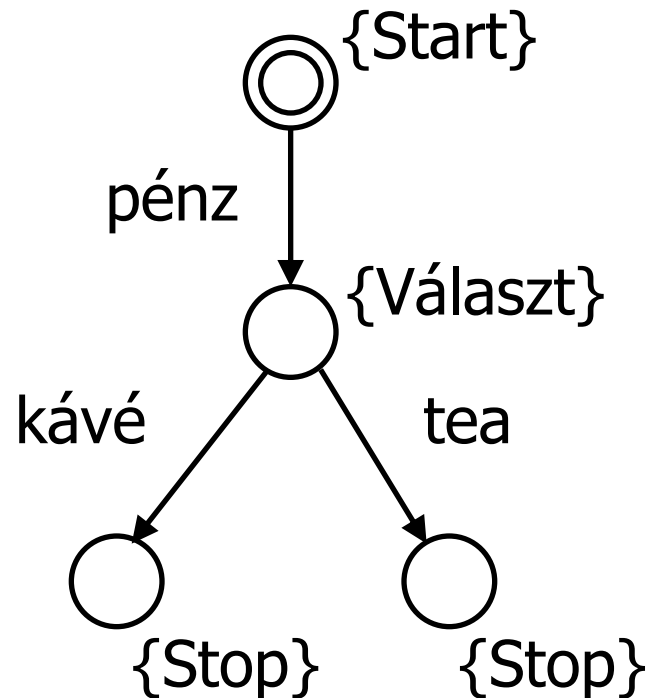
$L: S \rightarrow 2^{AP}$ állapotok címkézése atomi kijelentésekkel

KTS példa

- Italautomata modellje állapot címkékkel

Act = {pénz, kávé, tea}

AP = {Start, Választ, Stop}

Időzített automaták és az UPPAAL eszköz

Automaták és változók

- Cél: Állapot alapú viselkedés modellezése
- Alap formalizmus: Véges állapotú automata (FSM)
  - Állapotok (névvel hivatkozhatók)
  - Állapotátmenetek
- Nyelvi kiterjesztés: **Egész értékű változók használata**
  - Változók értéktartománya megadható
  - Konstansok definiálhatók
  - Egész aritmetika használható
- Használat állapotátmeneteken:
  - **Őrfeltétel** hozzárendelése: A változókon kiértékelhető predikátum
    - Az átmenet bekövetkezéséhez igaz kell legyen
  - **Akció** hozzárendelése: Értékadás változóknak

Kiterjesztések óraváltozókkal

- Cél: Valószerű viselkedés modellezése
  - Idő telik az állapotokban
  - Relatív időmérés (pl. time-out): Időzítő resetelése és leolvasása
  - Az idő függvényében változó a viselkedés
  - Ellenőrizendő: Adott időn belül (idő múlva) elérhető állapotok
- Nyelvi kiterjesztés: Óraváltozók
  - Azonos rátával automatikusan „haladó” konkurens órák (időzítők)
- Használat állapotátmenetekben:
  - Akciók: Óraváltozók nullázása (resetelés), egymástól függetlenül
  - Örfeltételek: Óraváltozók és konstansok használhatók a predikátumokban
- Használat állapotokban:
  - Állapot invariánsok: Predikátum óraváltozókon és konstansokon, megadja, meddig állhat fenn az adott állapot

Időzített automata (az UPPAAL eszközben)

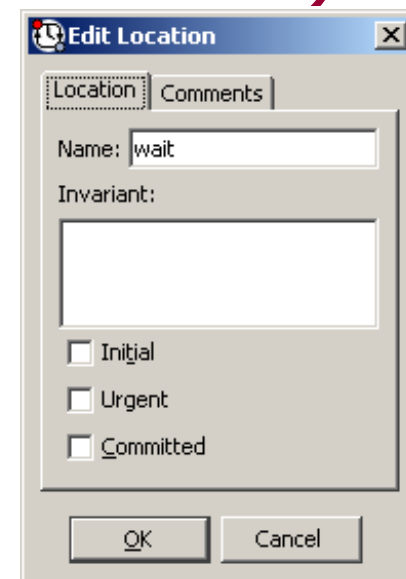
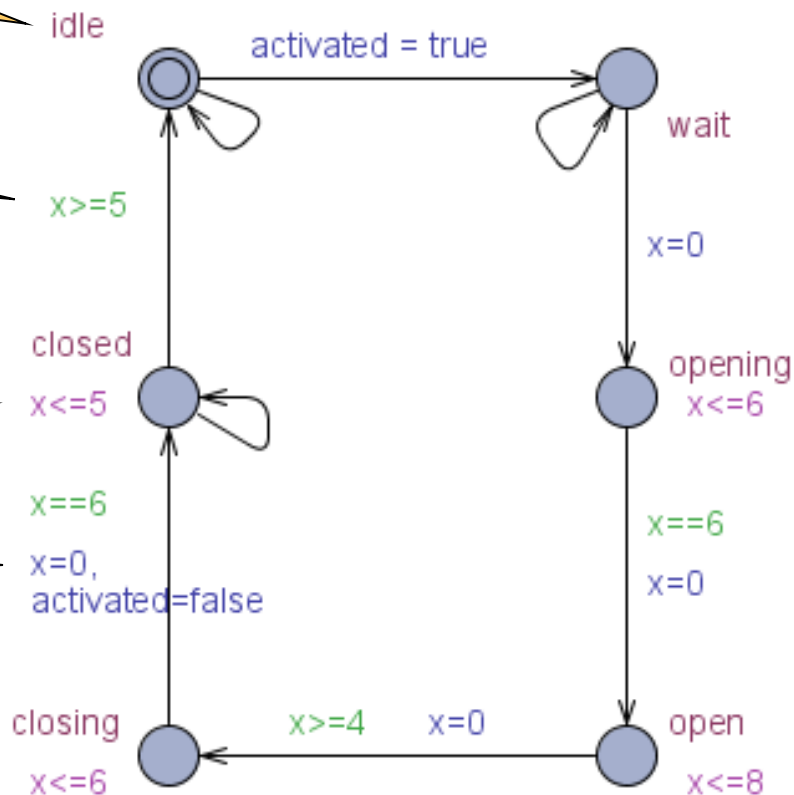
Állapot név

Örfeltétel

Állapot invariáns

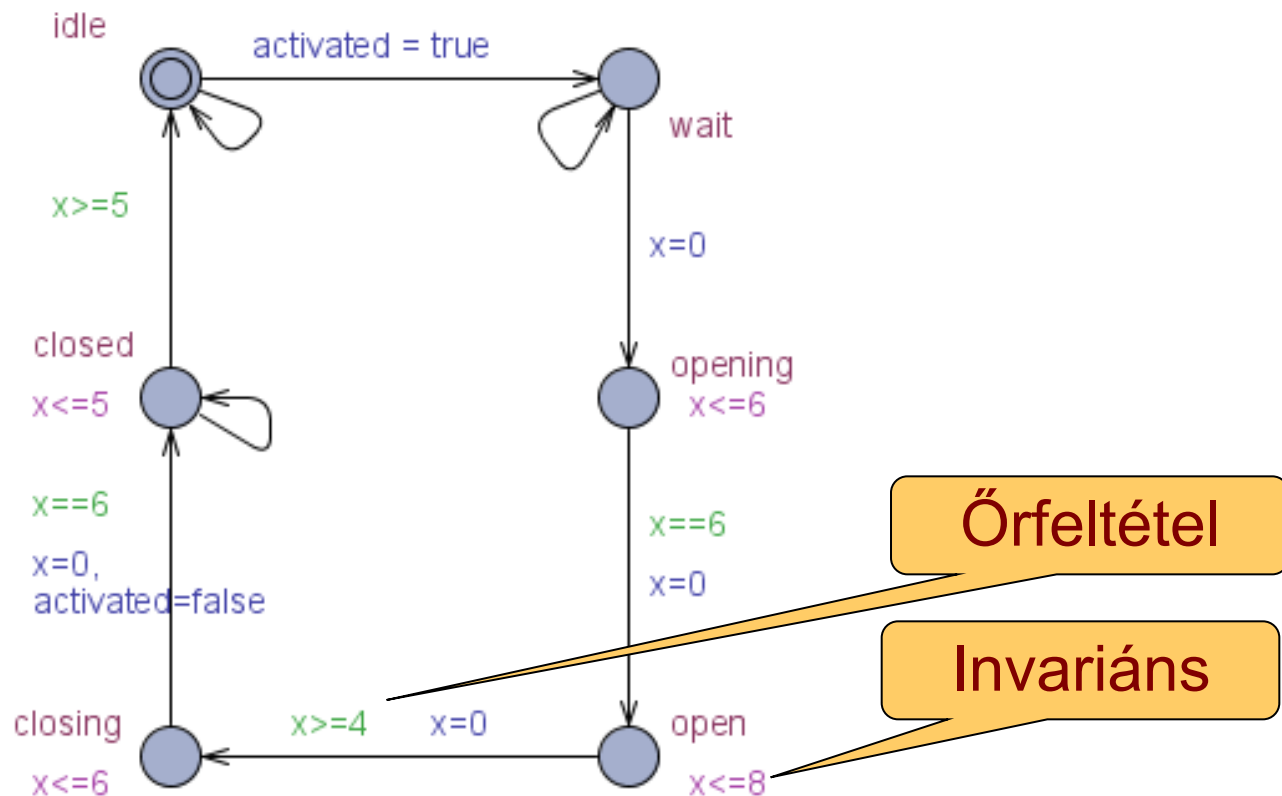
Akció

clock x;

Az invariánsok és őrfeltételek szerepe

clock x;

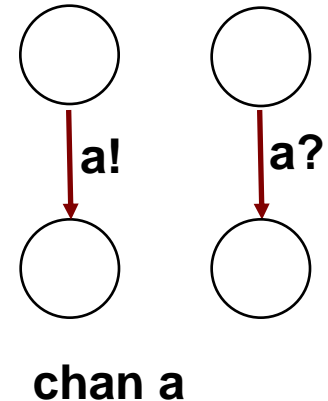

Az **open** állapot elhagyásakor a $[4, 8]$ tartományban lehet x óra értéke

Kiterjesztések elosztott rendszerekhez

- Cél: Együttműködő automaták hálózatának modellezése
  - Szinkronizáció az egyes automaták között
  - Együttlépő átmenetek (randevú): szinkron kommunikáció
    - Üzenet küldés és fogadás csak együtt valósulhat meg (küldő vár)
    - Ezzel aszinkron kommunikáció is leírható
- Nyelvi kiterjesztés: Szinkronizált akciók
  - Csatornák definiálása (szinkron csatorna)
  - Üzenetküldés: `!` operátor a csatornára
  - Üzenetfogadás: `?` operátor a csatornára
    - Pl: az `a` nevű csatorna esetén `a!` és `a?` akciók
- Paraméterezés
  - Csatornák paraméterezése (csatornatömb)
    - Pl. `a[id]` csatorna egy `id` változó esetén
  - Automaták paraméterezése: Példányosítás
    - Pl. `Door(bool &id)` egy `id` változó értéke lesz a paraméter

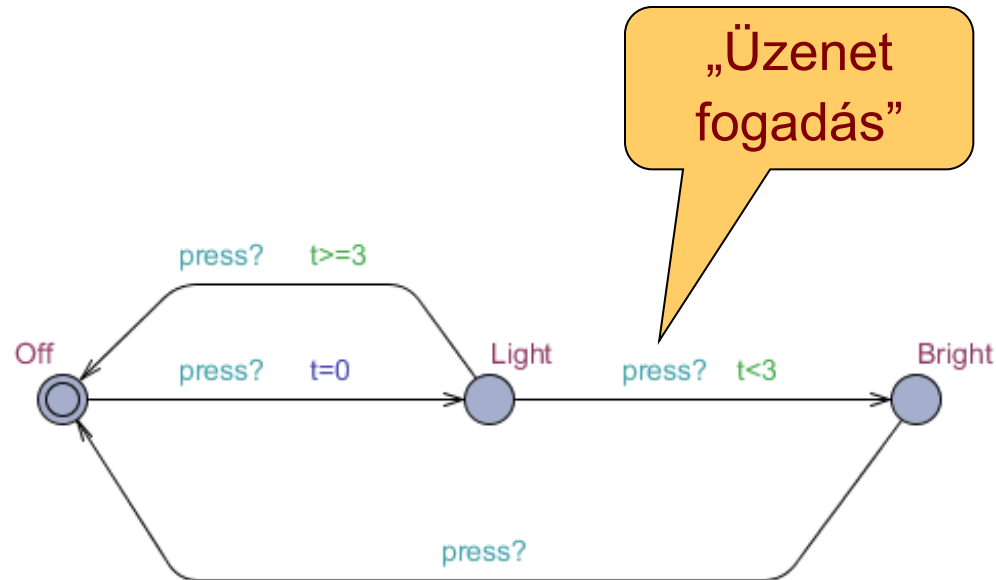

Példa óraváltozókra és szinkronizálásra

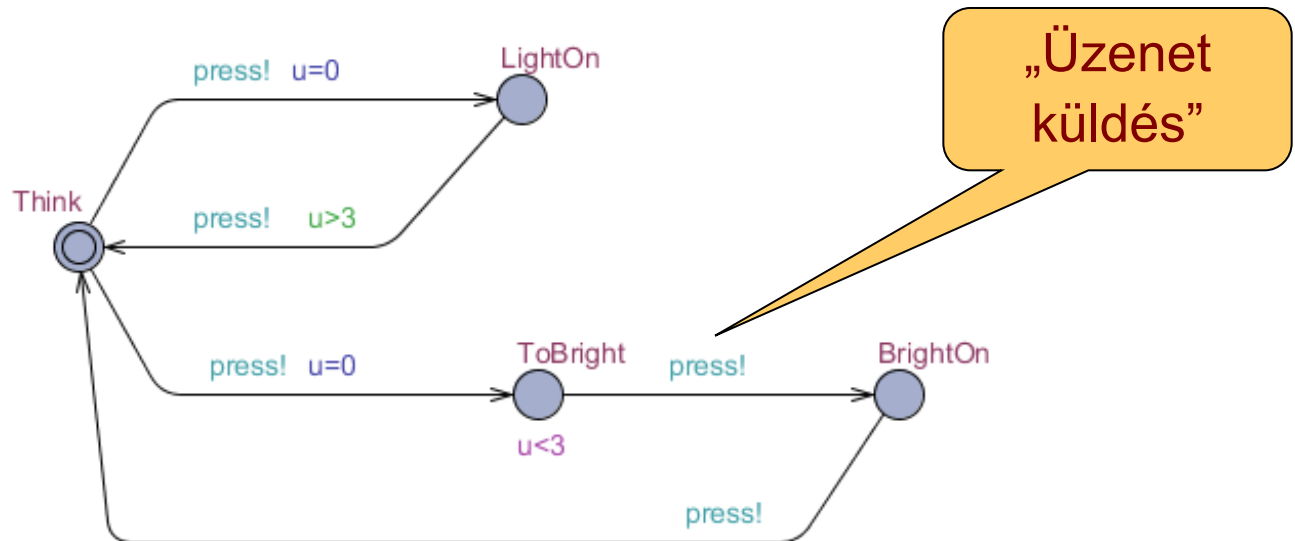
Deklarációk:

```
clock t, u;  
chan press;
```

Kapcsoló:

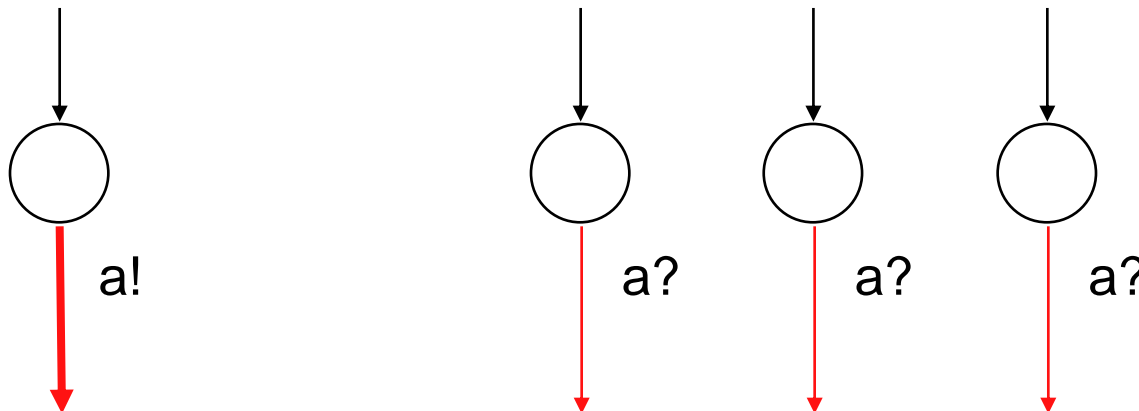
Felhasználó:

További lehetőségek: Broadcast csatorna

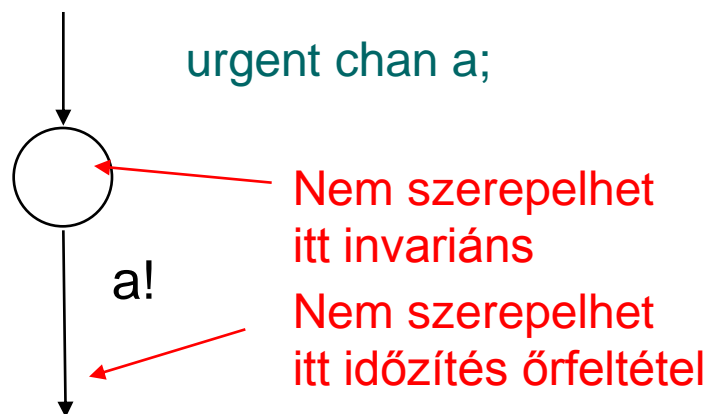
- Broadcast csatorna: 1->N kommunikáció
  - „Üzenetküldés” feltétel nélkül megtörténik
    - Nem kell fogadó készenlétére (randevúra) várni
  - Minden „üzenetfogadásra” kész partner erre szinkronizálódik
    - Üzenetfogadáshoz szükséges az üzenetküldés
  - Használati feltétel: Nem szerepelhet őrfeltétel a broadcast csatornára hivatkozó üzenetfogadó átmeneten

broadcast chan a;

További lehetőségek: Urgent csatorna

- Urgent csatorna: Nem enged késleltetést
  - Késleltetés nélkül, azonnal végrehajtandó szinkronizáció (de előtte más átmenetek azonnali végrehajtása lehet)
  - Használati feltételek:
    - Nem szerepelhet időzítés őrfeltétel azon az átmeneten, ami ilyen csatornára hivatkozó akcióval van címkézve
    - Nem szerepelhet invariáns azon az állapoton, ahonnan olyan átmenet indul, ami ilyen csatornára hivatkozó akcióval van címkézve

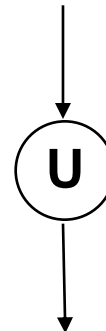
További lehetőségek: Speciális állapotok

- **Urgent** állapot: késleltetés korlátozása

- Nem telhet idő az adott állapotban

- Ekvivalens modell:

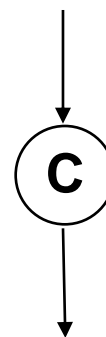
- Óraváltó bevezetése: `clock x;`
- Minden bemenő élen resetelve: `x:=0`
- Állapot invariáns hozzárendelése: `x<=0`

- **Committed** állapot: átmenetek egybefogása

- Bemenő és kimenő átmenet egy atomi műveletként végrehajtva

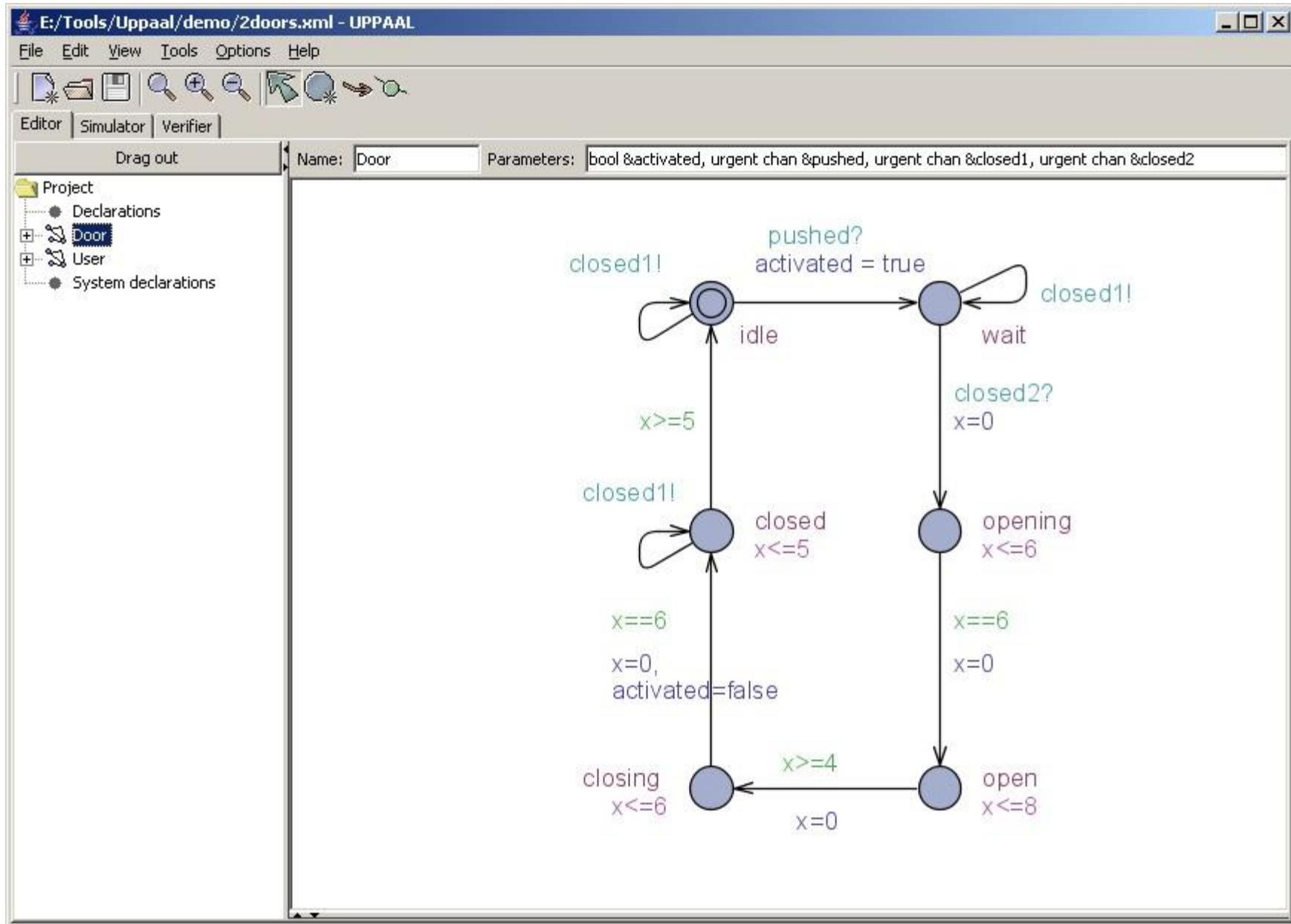
- A bemenő és kimenő átmenetek végrehajtása között más automata átmenete nem lehet végrehajtva

Az UPPAAL eszköz

- Fejlesztése (1999-):
  - Uppsala University, Svédország
  - Aalborg University, Dánia
- Web lap (információk, letöltés, példák):
<http://www.uppaal.org/>
- Kapcsolódó eszközök:
  - UPPAAL CoVer: Tesztgenerálás
  - UPPAAL TRON: On-line tesztelés
  - UPPAAL PORT: Komponens alapú rendszerek tervezése
  - ...
- Kereskedelmi verzió:
<http://www.uppaal.com/>

Automata modell

Szimulátor

E:/Tools/Uppaal/demo/2doors.xml - UPPAAL

File Edit View Tools Options Help

Editor Simulator Verifier

Drag out

Enabled Transitions

User2

closed2: Door2 --> Door1

Next Reset

Simulation Trace

(idle, idle, idle, idle)

User1

(idle, idle, -, idle)

pushed1: User1 --> Door1

(wait, idle, idle, idle)

Trace File:

Prev Next Replay

Open Save Random

Slow Fast

Drag out

activated1 = 1
activated2 = 0
Door1.x >= 0
Door2.x >= 0
User1.w = 0
User2.w >= 0
Door1.x = Door2.x
Door2.x = User2.w
User2.w = Door1.x

Door1

Door2

User1

User2

Door1 Door2 User1 User2

Verifikáció

The screenshot shows the UPPAAL software interface. The title bar reads "F:/FTapps/Uppaal/demo/2doors.xml - UPPAAL". The menu bar includes "File", "Edit", "View", "Tools", "Options", and "Help". The toolbar contains icons for file operations and navigation. The "Editor" tab is active, showing an "Overview" pane with a list of properties and their verification status. The first property, $A[] \text{ not (Door1.open and Door2.open)}$, is selected and has a green circle next to it. To the right of the list are buttons for "Check", "Insert", "Remove", and "Comments". Below the list is a "Query" field containing the same property. A "Comment" field contains the text "Mutex: The two doors are never open at the same time." The "Status" pane at the bottom shows a log of events and verification results, including the property being satisfied.

File Edit View Tools Options Help

Editor Simulator Verifier

Overview

- $A[] \text{ not (Door1.open and Door2.open)}$ (Green circle)
- $A[] \text{ (Door1.opening imply User1.w} \leq 31) \text{ and (Door2.opening imply User2.w} \leq 31)$ (Green circle)
- $E \langle \rangle \text{ Door1.open}$ (Grey circle)
- $E \langle \rangle \text{ Door2.open}$ (Green circle)

Check
Insert
Remove
Comments

Query

$A[] \text{ not (Door1.open and Door2.open)}$

Comment

Mutex: The two doors are never open at the same time.

Status

Established direct connection to local server.
(Academic) UPPAAL version 4.0.7 (rev. 4140), November 2008 -- server.
Disconnected.
Established direct connection to local server.
(Academic) UPPAAL version 4.0.7 (rev. 4140), November 2008 -- server.
 $A[] \text{ not (Door1.open and Door2.open)}$
Property is satisfied.
 $A[] \text{ (Door1.opening imply User1.w} \leq 31) \text{ and (Door2.opening imply User2.w} \leq 31)$
Property is satisfied.
 $E \langle \rangle \text{ Door2.open}$
Property is satisfied.
 $A[] \text{ not deadlock}$
Property is satisfied.
Door2.wait --> Door2.open
Property is satisfied.
Door1.wait --> Door1.open
Property is satisfied.